

Sportdocenten staan op straat

Docenten van het Universitair Sportcentrum raken door nieuwe wetgeving hun baan kwijt. Het leidt tot woede en onbegrip, ook onder studenten. 'Ik weet niet of ik hier nog wel wil sporten'

2

8

Huis van God (en het verzet) In de Pieterskerk was iedereen welkom

10

Ga staken! We moeten wel, steeds harder werken gaat niet meer

Autocratisering De afkalving van de democratie is in volle gang, waarschuwt filosoof en senator Daan Roovers in haar Huizinga-lezing. 'Het parlement is een lobbyvergaderclub'

6

Bij Mathematisch Instituut heerst een ‘angstcultuur’

Het faculteitsbestuur van de bètafaculteit heeft een coach aangesteld om het Mathematisch Instituut (MI) te helpen om te gaan met een angstcultuur die daar zou heersen. Dat blijkt uit mails die het instituuts- en faculteitsbestuur hebben gestuurd aan stafleden.

DOOR MARK REID

Belangrijke aanleiding voor het aanstellen van een coach is een brief die een student-lid van de instituutsraad afgelopen zomer stuurde. Daarin stelt hij dat er een angstcultuur heerst door het handelen van het instituutsbestuur. 'Er zijn mij veel zorgwekkende situaties onder de aandacht gebracht, met name over een angstcultuur en financiële zorgen over het instituut', zo schrijft de student. 'Als iemand op beleefde en constructieve wijze feedback geeft, wordt hem gelijk de mond gesnoerd door het instituutsbestuur. Als de instituutsraad zijn plicht doet door kritische vragen te stellen, krijgt hij onmiddellijk het verwijt dat hij het bestuur niet te veel tijd en geld mag kosten.'

De student drukt het instituutsbestuur op het hart om aan zelfreflectie te doen 'met het oog op redelijk en rechtvaardig bestuur'. Wel schrijft hij opvallend genoeg ook dat hij zich 'geen fijnere plek in Nederland kan voorstellen om wiskundestudent te zijn'. Eerder had het MI ook al een werkgroep ingesteld om te praten over de cultuur binnen het instituut. In een verslag van afgelopen zomer dat *Mare* heeft ingezien wordt ook al van een angstcultuur gesproken.

Als reactie op de brief en de werkgroep heeft het instituutsbestuur in augustus en oktober bijeenkomsten georganiseerd om hierover met medewerkers te praten. In een mail van begin november concludeert het bestuur dat de bijeenkomsten veel meningen en emoties hebben opgeroepen.

Conclusies: een groep mensen is bang zich te uiten en ervaart een angstcultuur, en binnen het instituut is het lastig om meningsverschillen te bespreken.

Het instituutsbestuur heeft daarom een coach aangesteld die met verschillende groepen en individuen in gesprek kan gaan. Het faculteitsbestuur is de formele opdrachtgever van de mediator, om tegemoet te komen aan de wens om begeleiding te krijgen bij het bevorderen van een open cultuur waar ruimte is voor dialoog en reflectie', zo schrijft het faculteitsbestuur in een mail van half november.

Eerder was er ook al onrust binnen het Mathematisch Instituut, onthulde *Mare* vier jaar geleden. Toen leidde onenigheid tussen medewerkers en bestuurlijk falen uiteindelijk tot een leegloop van de statistiekgroep. Een rapport concludeerde toen ook dat er sprake was van een onveilig werkklimaat. Hierop werd in 2022 twee leden van het instituutsbestuur gevraagd hun functie neer te leggen.

'Als onderdeel van het traject dat het MI in 2022 is gestart om met elkaar te werken aan een veilige en fijne werk- en studieuomgeving, is een cultuurwerkgroep opgericht', laten het MI en de faculteit weten in een reactie. De groep is samengesteld uit 'medewerkers met verschillende functies' die 'zaken bespreekbaar te maken', 'meedenken over verbeterpunten' en 'bijdragen aan een open en toegankelijke werk- en studieuomgeving'.

'Het signaal van de cultuurwerkgroep en de brief van de student die we eind van de zomer ontvingen zijn de directe aanleiding geweest om op zoek te gaan naar een externe begeleider voor het MI om ons verder te helpen te werken aan een open, betrokken en collegiale cultuur waar ruimte is voor dialoog en reflectie. In het verbeteren van onze cultuur zijn nog stappen te zetten. Medio november zijn we gestart met een coachingstraject voor iedereen binnen het MI, inclusief het instituutsbestuur. Deelname aan het traject is vrijwillig. Het traject gaat ons helpen bij het makkelijker bespreekbaar maken van vragen en zorgen. Zo kunnen we met elkaar nog beter werken aan de toekomst van ons mooie instituut.' Van financiële problemen die de student in zijn brief noemde, is volgens het MI en de faculteit geen sprake. 'Er waren de afgelopen tijd zorgen over de financiën, net zoals bij vele andere instituten. Dankzij de beleidskeuzes en de gezamenlijke inzet van het instituut ziet het er voor het komende jaar financieel een stuk beter uit en staan de cijfers in 2026 weer in het groen.'

Sportdocenten verliezen hun baan

Door nieuwe wetgeving voor zzp'ers raken docenten van het Universitair Sportcentrum (USC) hun baan kwijt. Het leidt tot woede en onbegrip bij docenten en studenten. 'Het is een rotzooitje.'

DOOR LISA BOSCHUIZEN
FOTO TACO VAN DER EB

'Het slaat in als een bom', vertelt sporter Hanky Terpstra, die al jaren bij het sportcentrum komt. 'Er zijn heel goede banden tussen de sporters en docenten. Als ik wist dat dit zou gaan gebeuren, weet ik niet of ik mijn abonnement zou hebben verlengd. Het is nu een rotzooitje.' Terpstra baalt van hoe de universiteit omgaat met de gevolgen van de Wet deregulering beoordeling arbeidsrelaties (DBA). Al jaren werkt het USC samen met docenten die als zzp'ers worden ingehuurd om groepslessen te geven. De DBA wordt vanaf 1 januari 2025 door de Belastingdienst gehandhaafd, met als gevolg dat alle contracten van zzp'ers universi-

teitsbreed opnieuw worden geëvalueerd. Het idee is dat de wet hen beschermt tegen zogeheten schijnzelfstandigheid: telkens verlengde contracten voor medewerkers die eigenlijk in loondienst horen te zijn. Maar de regeling heeft ook nadelige gevolgen. Universiteitswoordvoerder Caroline van Overbeeke meldt dat 'de risico's van schijnzelfstandigheid in kaart zijn gebracht' en dat dit 'mogelijk tot gevolg heeft dat er met een arbeidsovereenkomst moet worden gewerkt, in plaats van op zzp-basis'. Bij het USC betekent dit dat de samenwerkingen met de huidige groep sportdocenten volledig worden opgeschort en er nieuwe vacatures zijn opengezet voor in totaal drie fte. Iedereen was vrij om hierop te solliciteren. Veel van de huidige groepsdocenten hebben inmiddels te horen gekregen dat zij niet mogen blijven.

In verband met de nog lopende contracten willen de docenten anoniem blijven. De namen zijn bekend bij de redactie. Over de sollicitatieprocedure werd slecht gecommuniceerd, zeggen docenten, waardoor niet iedereen op de vacature heeft gereageerd. 'Het werd ook gebracht als een soort formaliteit', vertelt een sportdocent. 'Maar het gesprek bleek erg pittig en er werden veel vervelende vragen gesteld. Daar was ik niet op voorbereid.' Van Overbeeke erkent dat verschillende sollicitanten geen 'formele sollicitatieprocedure' hadden verwacht: 'een begrijpelijk maar ongelukkig misverstand. Niet alle mensen die nu als zzp'er werken, kwamen in aanmerking voor de baan. Uiteraard kan er sprake zijn van teleurstelling.' Een aantal van de huidige medewerkers werd niet

uitgenodigd voor een gesprek. 'Ik heb niet eens een kans gekregen', vertelt een van hen. 'Ik ben opgeleid door andere USC-docenten en geef hier al twee jaar met veel plezier les. Nu is dat opeens niet meer voldoende. Ze vonden dat ik te weinig professionele training had.' De sportdocenten begripen niet op welke criteria zij worden afgewezen. 'Officieel zeiden ze alleen dat er veel concurrentie was', meldt een van de docenten. 'Maar dat klopt niet.' 'De kandidaten zijn beoordeeld op de functie-eisen in de vacaturetekst', legt Van Overbeeke uit. Daarin staat dat het USC op zoek is naar 'enthousiaste' en 'motiverende' docenten die 'binnen een eigen specialisatie' groepslessen kunnen verzorgen. Het geven van 'verschillende soorten lessen' is een 'pré'. Uit interne documenten die *Mare* heeft ingezien blijkt dat de focus ligt op sollicitanten die multi-inzetbaar zijn en veel uren kunnen maken. De sportdocenten bevestigen dat dit essentieel lijkt om te mogen blijven. Docenten die de lessen geven naast hun studie, baan of AOW, zijn daardoor volgens hen benadeeld. In de uitgezette vacature staat echter dat je bij het USC 'zowel met een kleiner als uitgebreid urenpakket aan de slag kan'. De docenten zeggen te zijn afgewezen omdat zij te weinig ervaring hebben, niet genoeg verschillende soorten lessen kunnen geven of als 'mannelijke docent niet wenselijk zou zijn voor vrouwen in een yogales'.

Raja-yogadocent Kries Manniesing mag niet blijven omdat hij de pensioenleeftijd al is gepasseerd. Zijn leidinggevende heeft het 'juridisch laten uit-

zoeken', maar ook als vrijwilliger kan hij bij het USC geen lesgeven. 'Ik heb het nooit voor het geld gedaan. Ik wil gewoon iets teruggeven.' 'Het USC was juist een soort oefenplek voor studenten om te leren en les te geven. Het is jammer dat dit wegvalt', zegt Terpstra. 'Ik heb echt een community opgebouwd', vertelt een teleurgestelde docent. Dat de groepslessen straks door een kleine groep docenten zal worden gegeven, gaat volgens de sporters en docenten ten koste van de diversiteit en de kwaliteit van de lessen. Vooral het aanbod aan yogadocenten slinkt. 'We gaan van ongeveer tien naar een of twee docenten', vertelt een yogadocent. 'Juist bij yoga is het belangrijk dat er verschillende docenten zijn, omdat iedereen iets heel anders biedt', vindt Terpstra. 'De kwaliteit van de lessen is nu heel goed omdat de les wordt gegeven door iemand die echt in die specifieke stijl is gespecialiseerd', beaamt sporter Mora Viñal. 'Het voelt raar dat docenten die hier allang succesvol lesgeven nu niet eens voor een gesprek worden uitgenodigd', vindt sporter Victor. 'De redenen die de ze geven komen over als smoesjes. Ik weet niet of ik nog bij het USC wil blijven.' Meerdere sporters en docenten hebben hun zorgen over de veranderingen geuit bij het USC, zo ook Victor. 'Daar kreeg ik amper een reactie op', vertelt hij. 'Ze zeiden dat het besluit van bovenaf kwam en dat de complimenten die ik over de docenten had aan hen zou worden doorgegeven. Dit is niet gebeurd.' Nadine Potters (studentenpartij P8MS) stelt op maandag 8 december in de universiteitsraad vragen aan het college van bestuur over het beleid.

Mevrouw de rector: zoek, vind en bescherm alle Bilbo's in ons bolwerk

Geachte mevrouw de rector,

In uw eerste interview zei u monter dat uw deur voor iedereen openstaat en iedereen naar u toe kan stappen. Bij dezen trap ik die open deur graag bij u in: van harte gefeliciteerd met uw benoeming. En nu ik toch spreekwoordelijk op visite ben middels deze brief, heb ik een aardigheidje voor u meegebracht. Hebt u weleens gehoord van die katholieke traditie, dat elke bisschop een wapenspreuk uitkies die zijn levensvisie uitdrukt?

Ik ben benieuwd welke u zou kiezen, maar mocht u in het onmogelijke geval geen inspiratie hebben, dan heb ik er eentje in klassieke stijl voor u op de kop getikt: *universitas magistrorum et scholarium*. Het drukt volgens mij de kerntaak van de universiteit uit: de gezamenlijke zoektocht naar kennis van een docent en haar studenten. Hierin hebben onderzoek en onderricht een plek, maar ook gemeenschapszin en dus een bepaalde geborgenheid en zingeving.

U hoeft 'm trouwens niet met wierrook en al boven uw kantoorruimte in te wijden, maar mocht u op uw eerste heidag in de verkwikkende januarivorst uw toekomstige ambt overdenken, dan lijkt me dit geen slecht uitgangspunt.

Tegelijkertijd voelt het misplaatst om u nu zo'n simpele leus voor te houden en daaromtrent een paar gerieflijke haardvuurgedachten te delen. U hebt immers een herculisch takenpakket dat ik bij lange na niet overzie. Ik kan mij als professionele melkbaard alleen maar een flauwe inbeelding maken van de talloze belangen, organisaties, onderzoeksgroepen en personeelsleden die u moet bedienen en bemoedigen. Maar voordat u de woeste baaiërd ingaat van acute problematiek en dringende dossiers, helpt het soms om een stap terug te zetten, genesis opnieuw te lezen en de hamvraag te stellen: waartoe is de universiteit op aarde?

En als ik dan op de Leidse vacaturepagina een gepolijste functieomschrijving voor een 'enthousiaste en ambitieuze' fitnessinstructeur voorbij zie komen die 'behalve proactief, secuur en resultaatgericht, ook een echte teamplayer is', dan vraag ik me toch af of we ons scheppingsdoel niet ergens gemist hebben. Misschien had ik aanstonds met de deur in huis moeten vallen, maar ik denk dat er gezien onze desastreuze omstandigheden een uitermate strikt en duidelijk onderscheid vereist is tussen de kerntaken en de schiltaken van de

universiteit, en dat we alle schilletjes dienen te lozen (ambtelijk correct gezegd: delegeren) om de kern van ons briljante bolwerk te redden (idem: reorganiseren). Ik pleit daarbij voor het lozen van alle nobele nevenwerkzaamheden die de universiteit in de loop der jaren op haar bordje heeft genomen, zoals een hele afdeling studentenwelzijn of Career Services, en het vrijgekomen vermogen radicaal te investeren in docentschap. Studie- en studentenverenigingen kunnen deze taken bijvoorbeeld op zich nemen, maar in existentieel noodweer zijn een vlotte cv-training en een ontspannend Mario Kart-toernooi niet de verantwoordelijkheden van de universiteit, hoezeer ze dat ook wenst te kunnen aanbieden. Bovendien is het mogelijk dat docenten welzijns- en carrièrezaken opvangen. Ik heb het aan den lijve ondervonden bij een vak retorica. We noemden hem Bilbo, vanwege zijn geringe lengte en warrige oranje krullen. Bilbo had na het eerste college al onze 63 namen uit zijn hoofd geleerd en met elk van ons een koffiemoment ingepland. Hij wilde weten wat onze verhalen waren, waar we van droomden, hoe we wilden groeien.

We mochten de pauze ook niet veilig achter onze schermen doorbrengen, maar moesten met elkaar converseren. Hij luncte met ons mee en gaf een spectaculaire slotborrel, waarbij we over onze helden moesten spreken. Bilbo creëerde zo werkelijk een gemeenschap tussen de docent en de student door naast gedegen vakkennis ons hart te oriënteren op een ideaal. Dankzij hem ben ik docent geworden en hij heeft meer voor mij betekend dan alle adviseurs, trainers en coaches bij mekaar. Misschien mag ik met deze *cri de coeur* eindigen: zoek de Bilbo's, vind de Bilbo's en bescherm de Bilbo's in ons bolwerk. Hoopvol wens ik u milde daadkracht en genoeg buitenlucht.

‘In dit existentiële noodweer moeten we alle welzijns- en carrièretaken lozen’

Henrik Laban is docent Nederlands en volgt de lerarenmaster

Raad krijgt te weinig tijd van college

Tot ergernis van de universiteitsraad stuurt het college van bestuur vaak heel laat vergaderstukken door. Dat maakt het moeilijk om de informatie echt te doorgronden. ‘Het lijkt alsof ze willen dat we onvoorbereid zijn.’

DOOR VINCENT BONGERS

Die informatieachterstand leidt tot zoveel irritatie dat de universiteitsraad mogelijk niet instemt met de begroting 2026-30. ‘Een van de redenen waarom we de begroting afwijzen is omdat we weinig tijd hebben om zo’n bizar belangrijk stuk te lezen’, zei Symen de Lange van studentenpartij LSP vorige week.

In het conceptadvies van de raad aan het college staat ook dat ‘het proces van lezen en vragen stellen over de begroting noodgedwongen onder grote druk stond’. Dit probleem doet zich niet alleen voor bij de begroting, laat Patrick Klaassen van personeelspartij UB weten. ‘In iedere vergadercyclus worden de stukken uiterlijk op vrijdag verstuurd naar de raad. De conceptbegroting ontvingen we in dit geval een paar dagen eerder. Dan hebben we tot donderdagochtend negen uur van de nieuwe week de tijd om vragen te stellen. Die worden vervolgens op die donderdag naar de diverse directies gestuurd ter beantwoording en bespreking in de raadscommissies op de maandagochtend. Dus wij hebben ruim drie dagen en de collega’s bij de directies hebben ongeveer anderhalve dag. Dat zorgt aan alle kanten voor veel werkdruk.’ De raad moest namelijk niet alleen de ‘erg omvangrijke’ begroting lezen, deze cyclus waren er sowieso ‘veel vergaderstukken’ om voor te bereiden.

Agur Sevink van UB vroeg tijdens de laatste vergadering aan zijn raadscollega’s of er maatregelen moeten volgen. ‘Willen we hier iets over zeggen tegen het college? We kunnen in gesprek gaan over de vergadercyclus. Nu is er een gat van twee weken tussen de reguliere universiteitsraadsvergadering en de overlegvergadering met het college.’ Joost Augusteijn van personeelspartij Lijst Augusteijn: ‘De twee weken ertussen zijn niet nuttig. Want wij doen dan niets maar hebben wel veel last van het beperkt aantal dagen eerder in de cyclus.’ De Gucht: ‘Die twee weken zijn wel handig voor het college. Die hebben veel meer tijd om zich voor te bereiden. Ik begrijp niet waarom dat nodig is. De wat paranoïde interpretatie die je daaraan kunt geven is dat zij meer tijd willen dan wij.’ ‘Om te zorgen dat we onvoorbereid zijn’, voegde Augusteijn daaraan toe.

Klaassen: ‘We willen minimaal een week toevoegen aan de tijd die we als voorbereiding krijgen. Laten we daarmee beginnen.’ De raad schrijft daarom aan het college dat ‘een te korte voorbereidingstijd schadelijk is voor medezeggenschap’ en dat er een gesprek met het college moet komen om ‘de planning van de procedures voor de toekomst te verbeteren’. Raadsleden maken zich verder zorgen over de uitholling van de medezeggenschap. Vorige week bleek dat de raad mogelijk zijn instemmingsrecht verliest op het inschrijvingsprotocol in de Onderwijs- en Examenregelingen (OERen) van de universiteit.

Patrick Klaassen zei toen dat ‘er zoveel mis was gegaan met de tentameninschrijvingen’ dat het voor studenten belangrijk is dat de raad instemming behoudt. ‘Het is de enige manier om direct invloed uit te oefenen.’ Hij noemde het plan van het college een ‘uitholling van het medezeggenschapsrecht’.

Augusteijn waarschuwde daar ook voor. ‘We hebben geen instemmingsrecht op de hele OERen maar alleen op de veranderingen van de OERen. We mogen alleen maar stemmen over veranderingen in de begroting ten opzichte van de kadernota (de financiële toekomstplannen van de universiteit, *red.*). Het lijkt een trend richting het steeds verder inperken van de ruimte voor de medezeggenschap.’

Zie jij jezelf wel echt als roker?

Kun je stoppen met sigaretten door je een toekomst zonder voor te stellen?

Psycholoog Kristell Penfornis onderzocht hoe ons zelfbeeld kan helpen bij het stoppen met roken. ‘Het werkt een beetje als mindfulness.’

DOOR MARK REID

FOTO TACO VAN DER EB

Ik heb het zelf wel eens geprobeerd, maar ik vond het heel vies’, vertelt gezondheidspycholoog Kristell Penfornis over haar eigen ervaringen met roken. ‘Ik wilde als tiener proberen om te begrijpen wat mensen er lekker aan vonden, maar het paste duidelijk niet bij mij.’ Hoewel ze zelf niet vatbaar was voor een nicotineverslaving, zijn er grote groepen mensen die dat wel zijn. Veel rokers doen pogingen om te stoppen, maar slagen er desondanks niet in om de tabak definitief te laten liggen, met alle gezondheidsrisico’s die daarbij horen. ‘Naast dat stoffen in tabak zoals nicotine fysiek verslavend zijn, is het moeilijk om te stoppen als het een gewoonte is’, zegt Penfornis. ‘Het is bij veel mensen bijvoorbeeld ingebouwd om te roken na het ontbijt. Zeker als je dat al jaren doet, wordt dat onderdeel van je zelfbeeld. Als dat wordt weggenomen ontstaat er echt een gemis.’

Om te kijken hoe je die gewoontes kunt doorbreken, onderzocht ze hoe de identiteit van rokers gebruikt kan worden om ze makkelijker te laten stoppen. Wat je identiteit is, is vrij abstract, maar Penfornis hanteert een praktische definitie. ‘Je identiteit is alle woorden die je zou gebruiken om de vraag te beantwoorden: wie ben ik? Bijvoorbeeld je leeftijd, uiterlijk, hobby’s, etniciteit, religie, beroep, meningen. En dus ook: roker of niet-roker.’

Identiteit komt over het algemeen overeen met gedrag: iemand die zichzelf als sportief beschouwt gaat waarschijnlijk vaak sporten, en als jezelf een roker vindt, rook je meestal.

Maar er kan een mismatch optreden. Als je probeert te stoppen met roken, maar je jezelf nog steeds een roker vindt, kunnen er twee dingen gebeuren. Of je past je gedrag aan om het weer overeen te laten komen met je zelfbeeld (en de stoppoging faalt). Of je identiteit verschuift om bij het nieuwe gedrag te passen en je beschouwt jezelf voortaan als niet-roker (en de poging slaagt).

Penfornis onderzocht of dit proces ook andersom kon. Kun je eerst iemands zelfbeeld aanpassen van roker naar niet-roker, waarna de gedragsverandering volgt? ‘Het goede nieuws voor mensen die roken is dat je je identiteit kunt veranderen: met tijd, met interventies, met moeite. Maar het hangt heel erg sterk samen met motivatie. Mensen moeten het wel willen.’

Om dat proces te vergemakkelijken ontwierp Penfornis de zogenoemde Future Self Interventie. In deze gedachteoefening bedenken mensen hoe ze zichzelf nu zien, vervolgens schetsen ze twee mogelijke toekomstbeelden: eentje waarin ze gestopt zijn, en eentje waarin ze nog steeds roken.

‘Het werkt een beetje zoals een mindfulness-oefening waar we mensen doorheen praten. Dus eerst vragen

we hen om zich in te beelden hoe hun situatie nu is. Wanneer is de laatste keer dat ze gerookt hebben, hoe dat voelde, waar ze toen waren, of ze toen alleen of met anderen waren. Je moet het heel beeldend maken.’

‘Daarna trekken we het door naar over één jaar, of over vijf jaar. Er is niks aan hun gedrag veranderd. Ze roken nog net zoveel. Hoe voelen ze zich daarbij? Past roken nog steeds bij wie ze zijn? Daarna beelden we in hoe de toekomst eruitziet als ze wel zijn gestopt.’

Door zich te associëren met het toekomstbeeld als niet-roker en dat af te zetten tegen een ‘schrikbeeld’ van nog steeds roken, verschuift de indentiteit van de deelnemers, en gaan ze zich steeds meer als niet-roker beschouwen. Als die stap is gezet, hebben ze ook meer motivatie om te stoppen met roken.

Penfornis is blij met de uitkomsten van haar onderzoek, ook omdat de methode niet alleen gebruikt kan worden om mensen ergens mee te laten stoppen. ‘Je kunt de interventie makkelijk op meer verschillende contexten toepassen. Als sporten bij jou past, is de kans groter dat je meer, vaker, intensiever sport. Een sessie past in tien of misschien twintig minuten, dus dat kun je in een spreekuur van een huisarts passen.’

Kristell Penfornis, *I do as I am*, promotie 4 december

‘Hoe rechtvaardigt de universiteit deze beveiliging?’

Vandaag komt de universiteit met een aankondiging over de inzet van beveiligers en de IJ-cardcontroles. Bij de faculteitsraad van Governance and Global Affairs (FGGA) zijn nog veel vragen over de maatregelen aan de Haagse campus.

DOOR MARCIËLLE VAN DER KRAAN

Onlangs onthulde *Mare* dat uit woo-documenten bleek dat het Wijnhavengebouw in oktober 2023 drie dagen werd gesloten nadat een verdwaalde Arabisch sprekende man het pand was binnengelopen. De politie ontkrachtte dat deze man een bedreiging vormde. Toen later een tweede, niet geïdentificeerde persoon het gebouw betrad werden de veiligheidsmaatregelen opgeschroefd, van IJ-card-controles tot beveiligers in burger.

‘Hoe rechtvaardigt de universiteit het voortzetten van deze beveiligingsmaatregelen, die ongegrond bleken?’, vroeg Luuk van Dongen maandag tijdens de faculteitsraad. ‘En welke objectieve indicatoren zullen dan in de toekomst bepalen of de beveiliging kan worden teruggeschroefd?’

Raadslid Tristan Stork wilde weten of in de trainingen voor beveiligingspersoneel wordt ingegaan op oorzaken en wat er wordt gedaan om die trainingen te verbeteren. ‘Waarom zijn de beveiligingsmaatregelen niet herzien als de dreiging onwaar bleek te zijn?’ vroeg raadslid Densua Mumford. ‘Wist het faculteitsbestuur tijdens eerdere besprekingen al dat de beschuldigingen en zorgen al waren weerlegd?’

‘Oké, wow’, reageerde decaan Koen Caminada. ‘Ik ga geen parlement spelen, maar ik ga wel even wat vertellen. Vanochtend heeft het college van bestuur een aantal besluiten genomen die heel erg ingaan op jullie vragen. Komende dagen zal het college naar buiten treden, daar ga ik niet op vooruitlopen.’ Volgens hem ging het onder meer over de volgende dilemma’s: ‘Moeten we wel of niet doorgaan met proactieve beveiligers en moeten we wel of niet doorgaan met de IJ-cardcontroles hier?’

‘Hoezo worden jullie daar als faculteitsbestuur niet bij betrokken als ik vragen mag?’

Caminada: ‘Met veel aandringen hebben we het college gevraagd om regelmatig per gebouw de situatie te beoordelen. Dat hebben ze beloofd en dat leidt uiteindelijk tot de conclusie tot al dan niet continueren, afschaling of intensivering van maatregelen op basis van het risicoprofiel.’

Stork: ‘Maar zien jullie het zitten om je op centraal niveau uit te spreken dat dit hier op de faculteit echt een groot knelpunt is en er actie ondernomen moet worden? Het lijkt me niet dat dit op deze manier door kan gaan.’

‘Misschien ben ik niet duidelijk genoeg geweest’, begint Caminada. ‘Ik denk dat wij twee jaar hier echt dag en nacht mee bezig zijn geweest.’

Bezetting van het Academiegebouw was eerst ‘in de geest van Cleveringa’, maar toen ‘pijnlijk en ongelukkig’

Het college van bestuur is in twee dagen van mening veranderd over de bezetting van het Academiegebouw door pro-Palestijnse demonstranten op 26 november. Door die bezetting moest de Cleveringa-oratie verplaatst worden van het Academiegebouw naar het Kamerlingh Onnes Gebouw.

Daar zei rector magnificus Hester Bijl voor aanvang dat ‘je uitspreken over wat er in de wereld gebeurt, mijns inziens, in de geest is van professor Cleveringa’. Maar dat sentiment was na twee dagen verdwenen. In een bericht over de bezetting op de website van de universiteit, liet het college van bestuur weten het te betreuren dat de bezetting plaatsvond op het moment van de oratie. ‘Cleveringa’s daden staan symbool voor moed, rechtsstatelijke principes en het beschermen van wie kwetsbaar is. Juist daarom was de timing van de actie voor velen binnen en buiten de Joodse gemeenschap pijnlijk en ongelukkig’. De woensdagavond gearresteerde bezetters zijn donderdagochtend vrijgelaten. Tegen geen van hen is een aanklacht ingediend. **MR**

Archeologie is ‘blij’ met heling

Het cultuurveranderingstraject bij de faculteit Archeologie is in de fase beland van het ‘definiëren welke cultuur we willen’. Het bestuur en de raad zijn enthousiast, bleek in de faculteitsraad, maar concrete resultaten bleven onbesproken.

DOOR SEBASTIAAN VAN LOOSBROEK

Naar aanleiding van het wangedrag van hoogleraar Corinne Hofman en haar partner Menno Hoogland is de faculteit Archeologie vorig jaar september begonnen aan een cultuurveranderingstraject. Daarin wordt de faculteit begeleid door onderzoeksbureau Breinkorf. De fase van ‘heling’ is inmiddels afgerond, liet bestuurslid Jan Pronk weten. ‘We zijn nu bezig te definiëren wat voor cultuur we willen. Daarover spreken we met alle medewerkers van de faculteit.’ Dat gebeurt middels trainingen en sessies in gescheiden groepen: de gehele staf, medewerkers met een leidinggevend-rol en de leden van het faculteitsbestuur. Deze fase duurt tot mei. ‘De eerste bijeenkomst met de medewerkers met een leidinggevende rol was interessant en veelbelovend’, zei Pronk. ‘Het was de eerste keer dat we deze mensen bij elkaar hadden en het was een erg productieve bijeenkomst. Er was zo’n positieve energie en een kritische benadering naar elkaar.’ Centraal stonden de vragen wat de rol is van leidinggevend, wat er van hen wordt verwacht en welke verantwoordelijkheid ze hebben ‘als drager van de cultuur binnen de faculteit’. Ook de trainingssessies met de hele staf leidden tot ‘goede, maar soms ook intense discussies over wat het betekent om onderdeel te zijn van deze faculteit en wat onze rechten en plichten zijn’.

De meeste trainingen begonnen met het ‘bediscussiëren van de kernwaarden en principes van deze faculteit’, aldus Pronk. ‘We zijn heel blij met hoe het proces verloopt. Maar we zijn er nog niet, we hebben nog maanden te gaan. En ook als Breinkorf het afrondt gaan wij door.’

Concrete resultaten en voorbeelden waarom deze bijeenkomsten zo productief worden bevonden, benoemde Pronk echter niet. Woensdag, voor het ter perse gaan van de krant, was hij niet bereikbaar voor een toelichting. Decaan Jan Kolen is ook blij met het verloop van het traject. ‘Er is elke week wel een sessie.’ ‘Dat is de inspanning die we moeten en willen leveren, want het is een heel belangrijk onderwerp’, vulde Pronk aan. ‘Het betekent wel dat de organisatie aan het veranderen is en dat sommigen hun oude manier van werken moeten laten varen. Dat is spannend en kan een onzeker gevoel geven. Het bestuur weet dat en heeft daar oog voor. We proberen met elkaar uit te vinden hoe we met elkaar moeten communiceren en samenwerken, en hoe we dat meer expliciet moeten maken. Daar focussen we ons op.’

Voorzitter van de faculteitsraad Marie Soressi zei namens de raad ook tevreden te zijn: ‘Het is goed dat we in het proces zitten en medewerkers zijn blij eraan te kunnen bijdragen. Er was veel behoefte aan betere communicatie en dialoog. Met deze sessies worden die nu aangeboden.’

Het was de laatste raadsvergadering voor decaan Jan Kolen. ‘Ik vond het eerlijk gezegd een geweldige tijd’, zei hij in zijn slotwoorden. ‘Ik ben zevenenhalf jaar decaan geweest en het was een plezier om te doen. We hebben ook nooit gedoe gehad met de faculteitsraad, het was altijd constructief en kritisch. We hebben weliswaar een cultuurveranderingstraject nodig, maar tegelijkertijd zijn we een heel fijne, informele en constructieve gemeenschap.’

Om de democratie te redden, moeten journalisten hun taakopvatting serieuzer nemen en burgers uit hun algoritmebubbel komen, betoogt filosoof en senator Daan Roovers. ‘Uit angst om partijdig te zijn schrijven journalisten zichzelf uit het script.’

DOOR SEBASTIAAN VAN LOOSBROEK
FOTO ANP/SEM VAN DER WAL

Beter je best doen

De democratie in Nederland staat op het spel, betoogt Daan Roovers (1970). Ze is docent publieksfilosofie (bij de Universiteit van Amsterdam en Erasmus Universiteit Rotterdam), Eerste Kamerlid (GroenLinks-PvdA), was Denker des Vaderlands en jarenlang hoofdredacteur van *Filosofie Magazine*. Woensdag promoveerde ze aan de UvA op haar dissertatie over publieke opinievorming in een digitale wereld.

U geeft volgende week de 54^e Huizingalezing in Leiden, over de onder druk staande democratie. Staat die sinds u bent geboren meer dan ooit onder druk?

‘Ja. Er is een wereldwijde trend richting autocratisering. Democratieën, zoals de Verenigde Staten, leveren langzaam in aan slagkracht en betekenis doordat ze hun eigen tegenkrachten verzwakken, uithollen en ondermijnen. Ook in Nederland is dat gaande.’

Hebt u voorbeelden?

‘Het beste voorbeeld is het buiten werking stellen van het parlement om snel wetgeving te kunnen doorvoeren, zoals vorig jaar het voornemen van het kabinet om met een noodwet het asielbeleid aan te scherpen zonder dat sprake is van een noodsituatie.’

‘Maar ook de voortdurende aanval van politici op de pers, zoals bezuinigingen op de NPO en de aanvallende tweets van vicepremier Mona Keijzer op de NOS, is beslist een autocratische tendens. Hetzelfde geldt voor de manier waarop politici zich bemoeien met academische vrijheid.’

‘Voorbeelden van kleine verzwakkingen zijn het systematisch verdacht maken van tegenkrachten, zoals het kaltstellen van actie- en protestgroepen en het stopzetten van subsidies voor ontwikkelings samenwerking. Daar komt bij dat ook ons idee van wat een democratie is, afkalft. Dat kan de autocratisering versnellen.’

Wat is dat veranderende idee over democratie?

‘Dat degene die de wedstrijd – de verkiezingen – wint, het voor

‘Het parlement is
verworden tot een
lobbyvergaderclub’

het zeggen heeft. Met 76 zetels heb je een meerderheid en de minderheid moet zijn mond houden. Maar dat is een heel armoedige en onjuiste opvatting.

‘Democratie bestond al vele eeuwen voordat er verkiezingen bestonden, bijvoorbeeld in het oude Athene waar burgers in volksvergaderingen overlegden. Democratie betekent dat een gemeenschap zichzelf bestuurt waarin iedereen evenveel te zeggen heeft.’

‘In de achttiende eeuw, toen de parlementaire democratie ontstond zoals wij die nu kennen, klonk daarop al kritiek. De Franse filosoof Rousseau zei dat politiek nog meer een speeltje van de elite zou worden. Verkiezingen vond hij een instrument

Een dag na verkiezingswinst van de PVV verdringen media zich in de fractiekamer van de partij, november 2023

van de aristocratie om het volk de suggestie te geven dat het iets te vertellen heeft, maar in feite buiten de macht te houden. We zien inderdaad dat “het volk” er niet meer macht door heeft gekregen.’

Forum voor Democratie wil graag het bindend referendum invoeren.

‘Ja. Die hebben ook veel vrienden in Nigeria, las ik (doelend op het buitenlandse trollenleger om de verkiezingen in Nederland te beïnvloeden, red.).’

‘Momenteel ligt het correctief bindend referendum voor in de Eerste Kamer, een voorstel van de SP. Dat is een referendum over een wetsvoorstel dat al is aangenomen door de Eerste en Tweede Kamer, maar dat door de burgers kan worden herroepen.’

‘Ik vind zo’n correctiemechanisme een goed idee, maar onder de voorwaarde dat het ministerie van Binnenlandse Zaken werk maakt van het tegengaan van manipulatie en desinformatie. Het risico van referenda is namelijk dat ze door hun binaire uitslag gevoelig zijn voor beïnvloeding en manipulatie van buitenaf. Daarom moet er eerlijke en transparante informatievoorziening zijn.’

Waar is de afkalving van de democratie begonnen?

‘Onze opvatting over wat een democratie is, heeft te weinig zuurstof gehad. Tachtig jaar vrede maakt het leven in vrijheid zo vanzelfsprekend, dat je het amper nog opmerkt, net als frisse lucht en water uit de kraan.’

‘In de mediawereld is de Fortuynrevolte een absolute kentering geweest. De moord op Fortuyn was voor de pers een trauma. Omroepen en kranten vroegen zich af of ze hadden zitten slapen en niet kritisch genoeg waren geweest op de politieke cultuur. Rechtse meningen kregen veel meer ruimte. Vroeger zei men dat het aanbod op tv drie keer de *Volkskrant* was. Laatst zei Diederik Samsom (oud-PvdA-leider, red.) dat het nu vier keer *De Telegraaf* is.’

‘Maar ook de zelfopvatting van de Nederlandse kranten en omroepen is veranderd. Die is steeds meer dat ze een platform

voor meningen zijn. Het idee dat een journalist iets uitzoekt en dat zo goed mogelijk aan het publiek overbrengt, hebben wij veel meer verlaten dan de landen om ons heen. De Nederlandse media zijn extreem anti-elitair en huiverig om een educatieve rol te vervullen.’

Maar kwaliteitsmedia als NRC, de Volkskrant en het NOS Journaal bieden toch nog steeds nieuws en duiding?

‘Dat klopt, maar meningen krijgen over de hele linie meer aandacht, waardoor goede journalistiek minder invloed heeft op het publieke debat. Dat komt ook omdat verdienmodellen onder druk staan en media het met steeds minder mensen moeten doen. We zullen moeten accepteren dat de journalistiek aan impact heeft ingeboet.’

Waardoor is ons idee over democratie nog meer veranderd?

‘De rol van lobbygroepen is enorm toegenomen. Het parlement is verworden tot een lobbyvergaderclub. Elke partij heeft zijn eigen particuliere achterban, zoals ouderen en boeren. Ik zit in de Eerste Kamer met negentien fracties, vijf zijn afgesplitst. Dat is natuurlijk absurd.’

U gaat in uw lezing in op fair play. Wat is dat?

‘Historicus Johan Huizinga heeft het in zijn *Homo Ludens* (1938) over politiek als spel, niet in de zin van een game maar van een opvoering. Hij zegt dat alle interactie een vorm van spel is, bijvoorbeeld hoe verschillend politici voor en achter de schermen met elkaar omgaan. Volgens Huizinga moeten politici accepteren dat voor iedereen dezelfde spelregels gelden. Daarmee wilde hij het systeem van de democratie beschermen. ‘In de jaren tachtig verschilden politici weliswaar ook radicaal van mening, maar dat werd in de top van de partijen gepacificeerd. Van Agt, Wiegels en Den Uyl gingen heel hoffelijk met elkaar om. Nu is dat anders. Er is een polarisatie gaande van politici onderling die zich vertaalt naar de samenleving.’

Kunnen burgers ook iets doen om die fair play te bevorderen?

‘Eens in de zoveel jaar naar de stembus gaan zou een filosoof

als Hannah Arendt onvoldoende vinden. Burgers zouden zich moeten uitspreken over hoe de samenleving moet worden vormgegeven en zich daar actief mee bemoeien. Dat kan al zijn: deelnemen aan de medezeggenschap van de universiteit of meedenken over de inrichting van het voetbalveld. Zo worden burgers meer betrokken bij het democratische proces en nemen ze daar verantwoordelijkheid voor.’

‘Ik wil ook dat burgers zich goed informeren en zich niet alleen baseren op wat de algoritmes hen voorschotelen. Van burgers mag je verwachten dat ze niet gemakzuchtig zijn en zich willen inspannen om het verschil te snappen tussen feit en fictie.’

Is dat geen wensdenken? Het maatschappelijk debat gaat al jaren vooral over migratie, terwijl voor iedereen toegankelijke cijfers aantonen dat het probleem een stuk minder groot is dan sommige politici beweren. Toch stemmen veel mensen op juist die partijen.

‘De feiten zijn er wel, maar de tegenbeweging is heel krachtig. Als je wil weten hoe de wereld niet in elkaar zit, moet je op X kijken. Ik moet er als politicus met mijn collega’s harder aan werken dat de toxische algoritmes van de techbedrijven opgebroken worden. Daar hebben we Europa bij nodig.’

‘Ook van de pers mogen we verwachten dat ze serieuze zelfopvattingen hebben en geen nepruzies gaan uitserveren. Toen Volt in de verkiezingscampagne niet over het klimaat in debat wilde met FvD, vond ik dat jammer, maar legitiem. Volt had eigenlijk moeten zeggen: “We komen wel, maar als de tegenpartij onzin verkoopt, moet de redactie ingrijpen.” Maar journalisten gooien liever alleen de bal in het spel en laten het de debaters zelf uitzoeken. Uit angst om links of partijdig gevonden te worden schrijven ze zichzelf uit het script. Ik vind dat ze zichzelf meer als hoeders van de rechtsstaat mogen opwerpen. De feiten centraal stellen is een goed begin.’

Daan Roovers, Wat op het spel staat. De grenzen van politiek en fair play. Huizingalezing Stadsgehoorzaal, Donderdag 11 december, 20 uur. Tickets € 18-24 via universiteitswebsite

In deze kerk kon bijna alles (behalve condooms passen)

Conservator Ward Hoskens promoveerde op het veranderende gebruik van de Pieterskerk, waar hij ooit begon als stagiair. Behalve gelovigen bood de kerk ook onderdak aan Leidse jagers, verzetsstrijders, onderduikers en radicale studenten. ‘Er scharrelden zelfs honden en Barneveldse kippen rond.’

DOOR VINCENT BONGERS
FOTO'S TACO VAN DE EB

Maandagmiddag rijdt een man met schoonmaakmachine door zijn rol in het ontzet van Leiden. ‘Met zijn postduiven konden de belegerde Leidenaren in contact blijven met de Geuzen.’ Deze verdienste leverde Spielman als gewone burger het recht op om de titel Van Duijvenbode te voeren, compleet met familiewapen met daarop een trotse duif. ‘Zijn bord bleef dus gespaard. Dit is een replica want het origineel zit in het depot van Museum de Lakenhal.’ De kerk werd destijds compleet anders gebruikt. ‘Het dwarsschip was haast een overdekte straat waar honden rondscharrelden en mensen de hele dag rondliepen. De connectie van de kerk met de universiteit was heel sterk. ‘De Pieterskerk is niet alleen een *Mausoleum Academicum* voor professoren, maar er zijn ook sterke banden met studenten.’ Hoskens wandelt naar een gedenksteen voor Lodewijk Justinus Wilhelmus Beekman, de rechtenstudent en Leidse Jager die in 1831 op 19-jarige leeftijd omkwam tijdens de Belgische Opstand. ‘Die revolutie zorgde voor een enorme golf van nationalisme in de academische gemeenschap: er werd gesproken van het “muitzieke rot der Belgen”.’ De Pieterskerk stond in het centrum van deze vaderlandslievende beweging. ‘Studenten waren behoorlijk strijdlustig. Bijna 40 procent van de in totaal 771 studenten in Leiden schreef zich vrijwillig in om tegen de Belgen te vechten. Uiteindelijk gingen er 248 daadwerkelijk op veldtocht.’ Bijna anderhalve eeuw later was de sfeer geheel anders. Op een paar meter afstand van het gedenksteen voor de gevallen student staat het monument voor hoogleraar geneeskunde Herman Boerhaave (1668-1738), met

Willem Cornelisz. Spielman. Hij werd namelijk gezien als een volksheld door zijn rol in het ontzet van Leiden. ‘In 1970 was er een wetenschappelijk congres van de universiteit in de kerk, die toen nog in gebruik was van de hervormde gemeente.’ Het congres werd medegeorganiseerd door studenten van ‘de Vrije Academie’ en die schiepen een ‘ludiek psychologisch decor’ in de kerk, dat onder andere bestond uit enorme spandoeken met leuzen als: ‘God is dood’ en ‘Baas in eigen buik’. ‘Het bleef niet bij slogans’, vertelt Hoskens. ‘Binnen het hek van Boerhaave liepen Barneveldse kippen rond.’ Boze kerkvoogden verwijderden vervolgens een aantal provocatieve leuzen, maar ook het kippenhok moest weg. De organisatoren plaatsten er bordjes bij met de tekst: ‘Censuur kerkvoogdij.’ Een jaar later vertrok de hervormde gemeente uit de kerk: het gebouw werd door de dalende kerkgang te duur en moest nodig worden gerestaureerd. De leegstand schokte veel Leidenaren. ‘Het was een vrij droevig aangezicht. Er werd met luchtbuksen op de ramen geschoten. De toenmalige burgemeester Vis is toen met allerlei partijen gaan praten en dat leidde tot de stichting die de Pieterskerk nog steeds beheert.’ Die stichting had ook haar grenzen, schrijft Hoskens in het boek. In 1993 voorvoord burgemeester en stichtingsvoorzitter Cees Goekoop een ‘condoom-omdoen-wedstrijd’ in de kerk. ‘Het moest een herhaling worden van het jaar daarvoor, waarbij in Utrecht een plastic kunstpenis als wedstrijdelement fungeerde tijdens de Wereldsdag. De organisatie vermoedde dat, door berichtgeving in de pers, ten onrechte het idee was gewekt dat er ditmaal geen gebruik zou worden gemaakt van een kunstpenis tijdens de wedstrijd. Goekoop vond de wedstrijd niet passend voor een kerkgebouw.’ Hoskens kijkt omhoog en wijst op het enige decora-

een ijzeren hek eromheen. ‘In 1970 was er een wetenschappelijk congres van de universiteit in de kerk, die toen nog in gebruik was van de hervormde gemeente.’ Het congres werd medegeorganiseerd door studenten van ‘de Vrije Academie’ en die schiepen een ‘ludiek psychologisch decor’ in de kerk, dat onder andere bestond uit enorme spandoeken met leuzen als: ‘God is dood’ en ‘Baas in eigen buik’. ‘Het bleef niet bij slogans’, vertelt Hoskens. ‘Binnen het hek van Boerhaave liepen Barneveldse kippen rond.’ Boze kerkvoogden verwijderden vervolgens een aantal provocatieve leuzen, maar ook het kippenhok moest weg. De organisatoren plaatsten er bordjes bij met de tekst: ‘Censuur kerkvoogdij.’ Een jaar later vertrok de hervormde gemeente uit de kerk: het gebouw werd door de dalende kerkgang te duur en moest nodig worden gerestaureerd. De leegstand schokte veel Leidenaren. ‘Het was een vrij droevig aangezicht. Er werd met luchtbuksen op de ramen geschoten. De toenmalige burgemeester Vis is toen met allerlei partijen gaan praten en dat leidde tot de stichting die de Pieterskerk nog steeds beheert.’ Die stichting had ook haar grenzen, schrijft Hoskens in het boek. In 1993 voorvoord burgemeester en stichtingsvoorzitter Cees Goekoop een ‘condoom-omdoen-wedstrijd’ in de kerk. ‘Het moest een herhaling worden van het jaar daarvoor, waarbij in Utrecht een plastic kunstpenis als wedstrijdelement fungeerde tijdens de Wereldsdag. De organisatie vermoedde dat, door berichtgeving in de pers, ten onrechte het idee was gewekt dat er ditmaal geen gebruik zou worden gemaakt van een kunstpenis tijdens de wedstrijd. Goekoop vond de wedstrijd niet passend voor een kerkgebouw.’ Hoskens kijkt omhoog en wijst op het enige decora-

tieve glas in loodraam: het Marnixvenster. Het is een nationaal eerbetoon aan de rechterhand van Willem van Oranje: Filips van Marnix van St.-Aldegonde. ‘Hij is hier ooit begraven, maar zijn zerk was allang weg.’ Het raam werd op 21 september 1940 onthuld. ‘Een nogal cru moment, want het venster was een symbool van Nederlandse trots en het land was al maandenlang bezet.’ Bij de ceremonie was hoogleraar rechten Rudolph Pabbus Cleveringa aanwezig. Hij zou ruim twee maanden later zijn protestrede in het Academiegebouw houden ter verdediging van zijn Joodse collega’s. Tot zijn grote ergernis zag hij drie Duitsers en twee NSB’ers bij de bijeenkomst. In zijn dagboek schreef hij: ‘Als om eens te toonen, dat zij werkelijk behooren tot het onedelste en meest tactloze volk der wereld kwamen er drie Duitsers kijken bij de tentoonstelling. ... Ik kon een vloek niet weerhouden, toen ik ze zag.’ Over de NSB’ers foeterde hij: ‘Indien blikken in staat waren geweest hen te verscheuren, waren ze nu wel uiteengereten.’ De kerk werd een centrum van verzet tegen de bezetters. ‘In 1944 waren er verschillende verzetsgroepen actief. Ze zijn nooit gepakt, maar het was een linke boel. Ze verstopten zich in de kappen bovenin, maar kwamen naar beneden om krachttoefeningen te doen en wapens te leren demonteren. Ze gingen er ook op uit om voor de geallieerden militaire transporten van de Duitsers te observeren. Zoveel activiteit in het gebouw was vrij bizar, want de kerk was gewoon open.’ Overal zijn connecties met de oorlog te vinden. Hoskens loopt naar de grafzerk van hoogleraar theologie Coccejus. ‘Daar lagen de pedelstaf en het grootzegel van de universiteit onder verborgen.’ Een paar meter verderop opent hij een rood deurtje waarachter een smalle wenteltrap naar een zolderkamertje kronkelt. ‘Dit wordt wel de “soeprap” genoemd. Boven zaten onderduikers. Hun eten werd in een grote melkbus binnengebracht, bijvoorbeeld erwtensoep. Dat zware ding kreeg je niet helemaal naar boven. De onderduikers kwamen dan met kommetjes de trap af om op te schep-pen, vandaar de naam.’ Hij lacht. ‘En als we het toch over veranderend gebruik van de kerk hebben: die zolderkamer is nu een *escape room* met een Tweede Wereldoorlog-thema.’

Ward Hoskens, *De Pieterskerk in Leiden 1795-heden, herinnering en gemeenschap*. Uitgeverij WBOOKS, 288 pag., € 39,95. Promotie was op 12 november

De vergeten studentenmoord

Op 2 maart 1794 wilde geneeskundestudent Samuel van Schaak met twee medestudenten naar de oefeningen van de cavalerie gaan kijken, schrijft Ward Hoskens in het boek. Toen de drie bij de Schuttersdoelen aankwamen, maande majoor Van de Graaff hen het exercitieterrein te verlaten. ‘Van Schaak zei: “*Marchons, ça ira*” of “*Allons, ça ira*” (vrij vertaald: “We gaan, het komt goed”). Van de Graaff hoorde dit en vatte het op als een verwijzing naar een bekend Frans revolutionair lied. Dat gaf de uitspraak een gevaarlijke lading. Van de Graaff pakte zijn sabel, haalde ongenadig uit, raakte de student op zijn linkerwang en sloeg hem op zijn rug met de vlakke kant van zijn wapen.’ Van Schaak overleefde het niet. De moord sloeg in als een bom in de Leidse gemeenschap. ‘De hele stad was in rep en roer door deze gebeurtenis’, zegt Hoskens. ‘De studentengemeenschap publiceerde pamfletten en een getuigenrelaas van vijftig pagina’s. Er werden gedichten over hem geschreven. Van Schaak kreeg een universitaire erebegrafenis: een *Funus Academicum*, in de kerk, maar er is geen gedenksteen voor hem geplaatst. Het lijkt erop dat daar wel plannen voor waren. ‘De gebeurtenis had enorm veel impact destijds, toch is deze vervlogen in de tijd. Die revolutie was zo ingrijpend en chaotisch. Dat zorgde er waarschijnlijk voor dat de moord uit het collectieve geheugen verdween.’

Staakt! (en geef toe hoe slecht we zijn)

Hoe pijnlijk ook: we moeten toegeven dat universiteiten in tien jaar tijd flink zijn verslechterd, vindt **Tjerk Oosterkamp**. Harder werken helpt niet meer. En juist daarom moeten studenten en docenten dinsdag gaan staken.

Een student vertelde me deze week dat hij naar een docent was gestapt om navraag te doen naar een tentamen dat al nagekeken had moeten zijn. Hij was geschrokken van de vermoeidheid van zijn docent. Een paar dagen later was het tentamen alsnog nagekeken. De cijfers waren om drie uur 's nachts online gezet, zag de student, die er snel aan toevoegde dat hij zijn best ging doen om zijn ontevreden medestudenten niet zo lelijk over deze docent te laten appen. Ik werk nu vijftientig jaar voor de universiteit. Aan het begin deed ik mijn best om onder de knie te krijgen wat er nodig is om goed onderwijs te geven. Daarna deed ik mijn best om beter onderwijs te geven. Toen in ongeveer vijf jaar het aantal studenten bijna verdubbelde, zonder dat er extra docenten bij kwamen, dacht ik: 'We willen nu eenmaal meer studenten. Als ik er een tandje bij zet en harder werk, hoeven deze impliciete bezuinigingen niet ten koste te gaan van de onderwijskwaliteit.' Ik noem dit mijn 'Boxer complex'. Boxer is het paard in *Animal Farm* (1954) van George Orwell. Elk probleem dat de boerderij treft, lost hij op door te zeggen: 'I will work harder!' Het blijkt geen goede strategie. Uiteindelijk belandt Boxer bij de slager, al zijn inspanningen ten spijt. Harder werken om het onderwijs op peil te houden lukt, door opeenvolgende bezuinigingen, allang niet meer. Dat is vervelend om toe te geven. Eerst moest ik het zelf onder ogen zien, daarna kon ik het pas zeggen. Ik denk dat we dinsdag moeten gaan staken omdat het ons kan helpen om eindelijk uit te spreken wat we al te lang niet of onvoldoende durven te zeggen: dat onze opleidingen slechter zijn dan tien jaar geleden. Ik heb het diverse collega's in de faculteit Wiskunde en Natuurwetenschappen gevraagd. Bij

FWN worden geen opleidingen samengevoegd of wegbezuinigd, zoals bij onze zusterfaculteiten, maar collega's die langer meelopen beamen allemaal: ons onderwijs nu is stukken slechter dan tien jaar geleden. Hoeveel te meer is dit dan wel niet het geval bij andere faculteiten? Hoe komt het toch dat hoogleraren en bestuurders niet al veel eerder expliciet zijn geweest over de ernst van deze achteruitgang? Gaan we voor 9 december van rectoren, decanen en van voorzitters van de colleges van bestuur horen hoe erg het al is? Of beperken we ons tot de dooddoener dat het onderwijs achteruit zal gaan met de voorgenomen bezuiniging? Op de website van de universiteit schrijft het college van bestuur dat ze de actie begrijpt en de oproep tot staken steunt. Dat er geen aanwezigheidsplicht is op 9 december behalve voor verplichte studieonderdelen die niet ingehaald of verzet kunnen worden. Maar weet je wat er écht niet kan worden ingehaald? Een decennium aan verslechterd onderwijs! Bestuurders moeten een sterker signaal afgeven. Van wie anders zouden onze kabinetten moeten horen wat de gevolgen van twintig jaar bezuinigingen zijn? We hebben decanen, rectoren en collegevoorzitters nodig die zeggen: 'Ons onderwijs is al ernstig achteruitgegaan. We hebben eerdere bezuinigingen niet kunnen opvangen door harder te werken, ook niet door onderwijsinnovaties, en we gaan al helemaal niks oplossen met AI.' Durven we de ernst van de verslechtering niet te benoemen uit angst dat een opleiding aan een andere faculteit of aan een andere universiteit dan kan claimen dat zij beter onderwijs geven? Volgens mij maak je jezelf als faculteit niet kwetsbaar door uit te spreken wat iedereen al weet. Dat ons onderwijs is verslechterd, uit zich niet

alleen in overbelaste docenten. Het gebrek aan geschikte college- en practicumzalen leidt tot doodvermoeiende roosters en veel vaker dan tien jaar geleden hebben studenten een bijbaan van 20 uur per week om hun studie (en studentenkamer) te kunnen bekostigen. Natuurlijk, het werk een dag neerleggen om te gaan staken, is ook niet bevorderlijk voor de kwaliteit van het onderwijs. Het is ook nog eens heel onhandig voor roostermakers (die opnieuw moeten gaan plannen) en studenten (die graag een tentamen willen halen). Maar niet staken is erger. Niet staken maakt het makkelijker voor een nieuw kabinet om de uitholling van het onderwijs te negeren. Niet staken geeft een kabinet de kans om te zeggen dat groeiende defensiebudgetten onvermijdelijk tot gevolg hebben dat er elders moet worden bezuinigd. Het negeren van de ernst van de situatie en een beroep op vermeende onvermijdelijkheid zijn beide desastreus voor de toekomst van het onderwijs. Laat de vraag zijn: 'Waar zadel ik toekomstige generaties studenten mee op door niet te gaan staken?' Staken is, net als stemmen bij verkiezingen, nodig om politieke partijen bij de les te houden. Laat 9 december de dag worden waarop studenten en docenten onderling bespreken hoe we onze democratische rechten kunnen uitoefenen. Staakt!!! Omdat afwachten op een komend kabinet niet onze enige optie is. Omdat we mogen opeisen dat de grote vermogens zwaarder belast worden om zaken die ons dierbaar zijn te beschermen. Omdat niet alleen de kwaliteit van ons onderwijs maar ook onze toekomstige vrede en democratie hierom vragen.

Tjerk Oosterkamp is hoogleraar experimentele natuurkunde

Het eeuwig zwoegende werkpaard Boxer in een toneelbewerking van *Animal Farm* (1954) van George Orwell, door de Britse regisseur Robert Icke. Foto Manuel Harlan

Muziek gaat altijd dieper dan taal

De Kazachse componist, pianist en onderzoeker Rakhat-Bi Abdysagyn is gefascineerd door de relatie tussen quantummechanica en avant-gardemuziek. Hij komt er volgende week over vertellen, én spelen. 'Mijn eerste stuk schreef ik op mijn negende.'

DOOR TIRZA DE GRAAF

Op tienjarige leeftijd stond de Kazachse componist, pianist en onderzoeker Rakhat-Bi Abdysagyn al op internationale podia, om concerten en lezingen te geven. Zestien jaar later reist hij nog steeds de wereld over om te vertellen over zijn onderzoek naar de relatie tussen quantummechanica en avant-gardemuziek die zich onderscheidt van klassieke muziek door dat het de strenge regels waarmee traditionele stukken zijn gecomponeerd bewust doorbreekt. Na Oxford, Santiago de Compostela en Oslo komt de pianist volgende week naar Leiden. Daar geeft hij op 11 december een lezing met dezelfde titel als zijn vorig jaar verschenen boek *Quantummechanics and Avant-Garde Music, Shadows of the Void*. Een dag eerder treedt hij op in de Stadsgehoorzaal, waar hij een pianoconcert geeft dat 300 jaar muziekevolutie omvat. 'Ik weet niet meer precies wanneer', vertelt Abdysagyn. 'Maar mijn passie voor muziek begon heel vroeg. Zo lang ik me kan herinneren ben ik al bezig geweest met het creëren van iets nieuws. Mijn eerste stuk, een kleine sonate voor piano, schreef ik toen ik negen jaar oud was.' Hij leerde componeren door te luisteren, te analyseren wat hij hoorde en dat vervolgens op te schrijven in de vorm van een partituur. 'Toen ik veertien was, heb ik een klein boek gepubliceerd, *Mathematics and Contemporary Music*, waarin ik schrijf hoe stilte in muziek het analoog is aan nul in de wiskunde of met leegte in de ruimte. Er zijn verschillende overeenkomsten tussen quantummechanica en muziek. Muziek bestaat uit geluid, en geluid vormt elastische golven, die kun je quantificeren. Daarnaast hebben geluidsgolven een veld nodig om in voort te planten, en dat vereist tijd-ruimte – een natuurkundig fenomeen – om te ontwikkelen.' Op zijn dertiende begon hij zijn studie aan de Kurmangazy Kazakh National Conservatory. Daarmee was hij de jongste student ooit die werd toegelaten. 'Mijn bachelor was niet alleen gefocust op muziek. Ik volgde een breed scala aan vakken.' Al op zijn achttiende voltooide hij zijn master in muziekcompositie aan Kazakh National University of Arts. 'Mijn klasgenoten waren allemaal al over de dertig. Maar dat mijn vrienden soms decennia ouder waren dan ik was geen probleem, dat voelde normaal. Ik merkte dat ook niet in onze gesprekken of dingen die we deden. Voor mij was het gewoon een normale jeugd.'

Zonder enige twijfeling meldde hij zich na zijn master direct aan voor drie conservatoriumprogramma's in Italië. 'Italië heeft zeer verfinde componisten, en ik wilde heel graag met specifieke mensen werken daar.' Gedurende zijn studie reisde Abdysagyn wekelijks heen en weer. 'Ik woonde zo goed als in de trein, ik spendeerde eerst een week in Rome, dan een week in Milaan en vervolgens een week in Padua, en dan begon ik weer opnieuw.' Na een versneld traject van twee jaar rondde hij alle drie zijn opleidingen af. 'Musici die carrière willen maken, zijn veel van huis', zegt Abdysagyn. '“Thuis” is voor mij geen plek maar het zijn de mensen die ik om mij heen heb, en een intellectuele atmosfeer.' Tijdens zijn concert zal hij 300 jaar aan ontwikkeling in muziek presenteren. 'Ik laat in wezen zien hoe muziek is gevormd. Gedurende het concert zal ik van ieder stuk vertellen waarom ik het heb gekozen en welke invloed het heeft gehad. Sociale veranderingen zijn er in terug te horen. Een mooi voorbeeld daarvan is de geboorte van de bourgeoisie na de Franse Revolutie, er ontstonden hier nieuwe lagen in de samenleving en daardoor ontstond er ook een heel nieuw genre in muziek die werd opgevoerd in salons van welgestelde families.' Zelfs in zijn schaarse momenten van rust laat muziek Abdysagyn niet los. 'In mijn vrije tijd luister ik er ook voortdurend naar. Ik betrap mezelf er alleen op dat ik meteen begin te analyseren. Maar ik luister vooral veel avant-garde muziek om op de hoogte te blijven van trends en wat er in mijn wereld gebeurt. Je weet wel, zoals wij wetenschappers onze dag beginnen met door de nieuwste publicaties van ons subveld bladeren, doe ik dat ook met muziek.' Abdysagyn sluit zijn concert af met een treurzang over trekvogels die hij op dertienjarige leeftijd componeerde. Het stuk is gebaseerd op een verhaal van de Kirgizische schrijver Tsyingyz Ajtmatov, en gaat over dat Christine Moser vogels niet meer op aarde kunnen landen door oorlogen en andere rampen veroorzaakt door de mens. 'Ze schreeuwen vanuit de lucht: "Mensheid, waarom maken jullie oorlogen? De goden hebben jullie alles gegeven voor een vreedig bestaan, en jullie maken problemen! Nu kunnen wij niet landen." Het is een schreeuw voor vrede, het meest belangrijke in de wereld nu, en altijd al geweest.' 'Ik geloof dat muziek betekenis heeft die altijd dieper gaat en veelzijdiger en universeler is dan taal. Taal is extreem beperkt in het vangen van muzikale ideeën. Muziek ervaren gaat veel verder dan dat. Dat is ook de reden waarom ik iedereen zou uitnodigen om naar een concert te gaan, om het zelf te ervaren.'

Rakhat-Bi Abdysagyn, Pianoconcert, Stadsgehoorzaal, woensdag 10 dec, 20.15 uur, € 25.
Lezing *Quantummechanics and Avant-Garde Music, Shadows of the Void* tijdens het symposium '100 Years of Spin', Academiegebouw, 11 december, 10.00 – 18.30 uur

Waarom mijn vrijheid mij verscheurt

Gekweld door schuldgevoel balanceert onderzoeker **Luyao Huang** tussen Leiden en China: doordat ze haar eigen pad heeft gekozen, stelt ze haar familie teleur. ‘Niet-loyaal zijn, is in onze cultuur een ernstige morele zonde.’

De grootste verwachtingen voor vrouwen in dorpjes in China zijn altijd dezelfde geweest: ga naar de universiteit, vind een vaste baan en ga daarna trouwen en je wijden aan je gezin. Maar ik heb een route gekozen die volgens mijn familieleden en verwanten behoorlijk afwijkt van de gebaande paden: van een dorp naar de stad, van afgestudeerde masterstudent naar PhD-kandidaat, van China naar Nederland, van mijn hele leven single zijn naar een Nederlandse vriend hebben. In de wereld van nu klinkt dit misschien niet als een uitzonderlijk succesverhaal – maar in mijn geboortedorp is de omvang van mijn reis voorpaginawaardig. De reacties liepen behoorlijk uiteen en toonden iets diepers: namelijk dat, hoewel mijn pad in de huidige geglobaliseerde wereld volstrekt normaal is, vanaf het moment dat je buiten de norm treedt, je al te ver gaat.

Ik wist niet hoe ik aan mijn ouders moest vertellen dat ik een Nederlandse man aan het daten was. Ik had nog nooit een relatie gehad en om opeens aan te kondigen dat ik niet alleen een vriend heb, maar dat hij ook een buitenlander is, was een mokerslag voor mijn ouders. Voordat ik in het buitenland ging studeren had mijn vader mij uitdrukkelijk verboden om me daar voorgoed te vestigen. Dat ik nu opeens een buitenlandse vriend had, leek erop te duiden dat ik er zou blijven.

Dus besloot ik voorzichtig af te tasten. Ik postte een foto van ons samen op sociale media. Kort daarna stuurde mijn vader mij een bericht: ‘Is dat jouw vriend?’

‘Ja’, antwoordde ik.

Overmand door paniek probeerde ik hem te bellen – om uit te leggen dat het hebben van een buitenlandse vriend niet betekende dat ik hen zou verlaten; dat dit elkaar niet uitsluit. Maar hij nam niet op. Twee keer niet.

Via de beveiligingscamera in de woonkamer zag ik zijn reactie: geschrokken, uit zijn doen, terwijl hij tegen mijn moeder zei: ‘Ze heeft iets met een haakneuzige buitenlander!’ Alsof zijn wereld in elkaar stortte.

Uiteindelijk nam mijn moeder de telefoon op. Snikkend probeerde ik uit te brengen dat het niet uitmaakte waar ik woonde – ik zou altijd voor hen zorgen als ze oud werden. Mijn moeder zei, opvallend kalm: ‘Waar huil je om?’ Ik heb haar altijd gezien als een opgewekte ‘analfabete filosoof’. Haar eerste reactie was dan ook heel praktisch: ‘Dan moet je maar twee kinderen krijgen – eentje voor jullie, en eentje voor ons.’ Voor haar was het een volkomen redelijke transactie.

Voor veel plattelandsouders van haar generatie zijn ‘het voortzetten van de familielijn’ en ‘kinderen hebben die voor je zorgen op je oude dag’ heilige plichten. Als je keuzes in strijd lijken met deze kernverwachtingen, loop je het risico te worden bestempeld als bù xiào (不孝) – niet-loyaal – een ernstige morele zonde in onze cultuur.

Mijn vader bleef maandenlang somber. Pas nadat zijn vrienden hem hielpen de situatie vanuit een ander perspectief te bekijken, begon hij schoorvoetend mijn vriend

Het geboortedorp van Luyao Huang in de provincie Guangxi. Foto: Luyao Huang

‘Voor familie ben ik iemand die te veel heeft geleerd en haar menselijkheid is verloren’

te accepteren. Natuurlijk deed het pijn om van mijn neef te horen dat mijn ouders diep vanbinnen nog steeds hoopten dat ik met iemand uit het dorp zou trouwen – of, beter nog, een man zou vinden die bij de familie zou willen inwonen. Later begon ook mijn tante – die zelf ook ver van huis is getrouwd – me een schuldgevoel aan te praten. ‘Je hebt een buitenlandse vriend. Wat moeten je arme ouders als ze oud zijn? Heb je daar wel eens over nagedacht? Ze hebben alleen jou. Je broer is gehandicapt en kan niet voor zichzelf zorgen. Jij was hun enige hoop. Hoe kun je dan zo wreed zijn?’ Ik antwoordde simpelweg met ‘oh’, niet van plan om mijn energie te verspillen aan discussies. Dergelijke preken zijn normaal bij familieleden. De meesten hebben een beperkte opleiding en begrijpen niet hoezeer onze wereld kleiner is

geworden door de technologische ontwikkeling. Ze hebben ‘kinderlijke gehoorzaamheid’ vervormd tot een voortdurend schuldgevoel tegenover ouders – een schuldgevoel dat ze beschouwen als een legitiem middel om jongeren die vrijheid en zelfontplooiing nastreven, in toom te houden. Ondanks hun gebrek aan scholing beheersen ze allemaal hetzelfde script tot in de puntjes. Er zit zelfs een zelfvoldane trots in hun morele berispingen, alsof ze daarmee een soort kosmische orde herstellen. En dan zijn er nog de familieleden die meteen beginnen over kinderen: ‘Het wordt tijd dat je kinderen krijgt! Niet voor jezelf, maar voor je ouders. Voor je broer. Wees niet zo egoïstisch.’ Hun hoop is dat mijn toekomstige kind op een dag voor mijn gehandicapte broer zal zorgen. Mijn reactie was fel: ‘Als zijn zus kan ik die verantwoorde-

lijkheid op me nemen. Maar ik breng geen kind ter wereld met dat als doel. Een kind moet uit liefde geboren worden, niet uit plicht en het moet opgroeien tot een vrij en zelfstandig mens.’

Ze kunnen dat niet bevatten. Voor hen ben ik iemand die te veel heeft geleerd en daardoor haar menselijkheid is verloren. Aanvankelijk begreep ik hun fixatie niet. Maar uiteindelijk veronderstelde ik: door mij een morele verplichting aan te praten om kinderen te krijgen, proberen ze ook zichzelf te beschermen. Want als ik zou besluiten niet voor mijn broer te zorgen, zijn zij de ‘volgende in de rij’ en dan zal de samenleving hén verantwoordelijk houden.

In hun wereldbeeld heeft een ongebooren kind geen eigen wil. Zodra het geboren is, maakt het deel uit van een morele transactie: opgevoed door de familie, en dus verplicht om die investering terug te betalen, zonder weerstand, zonder klacht.

Toen ik voor het eerst met mijn vriend terugkeerde naar China, stelden mijn jeugdvrienden een reünie voor. We waren samen opgegroeid op hetzelfde schoolplein – onze ouders waren leraren en collega’s – en we zagen elkaar vaak tijdens de schoolvakanties. Maar naarmate we ouder werden, verwaterden die banden.

Nu wilden ze afspreken, meer uit nieuwsgierigheid naar mijn ‘buitenlandse vriend’ dan uit oprechte vriendschap. Ik sloeg de uitnodiging af, ook omdat ik me zorgen maakte dat mijn vriend moeite zou hebben met de agressieve drankcultuur die zulke bijeenkomsten vaak kenmerkt. In onze groepschat schreef ik: ‘Ik heb geen goede herinneringen aan alcohol – mijn vader werd vaak dronken en kreeg dan ruzie met mijn moeder – dus ik geef de voorkeur aan een eenvoudig diner, zonder zwaar drinken.’

Een van hen antwoordde: ‘Wie heeft er wél goede herinneringen aan alcohol? Doe niet alsof jij zo bijzonder bent.’ Ik reageerde: ‘Mijn vriend drinkt af en toe, maar niet zoals men hier drinkt. Hij kan daar waarschijnlijk niet goed tegen.’ Een ander mengde zich in het gesprek: ‘Als je in China bent, doe dan zoals de Chinezen doen. Waarom doe je zo hooghartig?’

Op dat punt was de discussie al geëscaleerd – en we zaten nog niet eens aan tafel. De bijeenkomst ging uiteindelijk ook niet door. Mijn houding werd gezien als bù jiāng yì qì (不讲义气) – een gebrek aan loyaliteit tegenover vrienden en sociale kringen. Die vorm van trouw betekent: altijd solidair zijn met de groep, door dik en dun – zonder vragen te stellen. Maar ik geloof: wie je echt begrijpt, heeft geen uitleg nodig. En wie wél uitleg eist, hoort bij een wereld die je al achter je hebt gelaten. Misschien worden al deze reacties versterkt doordat ik een Nederlandse vriend heb, maar in werkelijkheid is de druk van familie en verwanten er altijd geweest – alleen in een andere vorm, met even beklemmende traditionele verwachtingen. Mijn vader zei ooit: ‘Als je broer gezond was, zou je vrij zijn om te gaan en staan waar je wilt. Maar deze situatie is moeiliijk.’

Ik kon het niet laten me af te vragen: als mijn broer gezond was, zou hij dan niet ook zijn eigen leven willen leiden? En van wie zouden ze dan verwachten om achter te blijven? In hun angst voor het onvoorspelbare pad dat ik bewandel, restte nog maar één reflex: de controle terugpakken, de vertrouwde orde herstellen, mij weer ‘in het gareel’ krijgen. Zo kwam ik tot een pijnlijk besef: in het dorpje waar ik opgroeide had iedereen zijn eigen perspectief en zijn eigen belang in mijn verhaal – en verwachtte loyaliteit op een manier die hen uitkwam. Maar weinigen leken zich werkelijk om mij te bekommeren of te beseffen hoe ik me voelde. De afgelopen jaren heb ik voortdurend met spanning en verscheurdheid geleefd. Aan de ene kant werd me door alle reacties pijnlijk duidelijk dat ik voor mijn eigen vrijheid moet kiezen. Aan de andere kant kan ik het schuldgevoel en de onrust niet van me afzetten als ik zie hoe mijn ouders worstelen met de consequenties. Uiteindelijk zijn het mensen zoals ik – die gevangen zitten tussen zichzelf zijn en erbij horen – die geen ruimte hebben om gewoon te bestaan.

Luyao Huang is promovendus bij het Interfacultair Centrum voor Lerarenopleiding, Onderwijsonderzoek en Nascholing (ICLON) aan de Universiteit Leiden

De prijs voor een Maretje bedraagt €9,- per 30 woorden, opgegeven via redactie@mare.leidenuniv.nl uiterlijk t/m maandag 16.00 uur. Maretjes aangeboden voor commerciële doeleinden worden niet geplaatst, evenmin als Maretjes waarin zaken worden aangeboden die de waarde van €4.500 te boven gaan

Doe meer met je kennis! Vrijwilligers gezocht voor één uur per week **bijles en huiswerkbegeleiding** op verschillende locaties of bij de leerling thuis. **Leiden-Noord, basisonderwijs, 7 leerlingen.** Groep 4 t/m 8. **Voortgezet on-**

derwijs: *Mbo student, niveau 4 Engels. *Engels, 2 vmbo basis/kader. *Engels, 4 vmbo. *Twee leerlingen Nederlands 4 havo. *Nederlands, biologie, planning 4 vmbo kader. *Nederlands, Engels, biologie, 3 vmbo kader. *Studiebegeleiding en Nederlands, 2 vmbo-havo. *Aardrijkskunde, biologie 3 mavo. *Wiskunde en science (natuurkunde, scheikunde, biologie), brugklas. **Leiden-Zuid, *3** leerlingen basisonderwijs. *Ook hulp gevraagd bij organisatie van de bijles, één of twee middagen per week. Onderwijswinkel Arubapad 2 (Het Gebouw), ma, wo en do 15-17u. Tel. 071-5214256. E-mail: hdekoorn@owwleiden.nl.

360|Advocaten in Den Haag zoekt een **werkstudent (1 dag per week)** ter ondersteuning van onze advocaten o.a. juridische en administratieve werkzaamheden. **Ben jij een rechtenstudent** en wil je **praktijkervaring opdoen?** Stuur je CV naar info@360advocaten.nl.

Maretjes-extra zijn bedoeld voor semi-commerciële instanties. De prijs voor een Maretje-extra is €23,- incl. BTW voor elke vijfendertig woorden. U kunt deze advertenties uiterlijk op de vrijdag vóór het verschijnen van Mare opgeven bij Bureau van Vliet B.V., +31 (0)23-5734745, info@bureauvanvliet.com

COLOFON

Mare: Rapenburg 38, 2311 EX Leiden
Postbus 9500 2300 RA Leiden
Telefoon 071-527 7272
E-mail redactie@mare.leidenuniv.nl of weekbladmare@protonmail.com
Website mareonline.nl
Twitter @weekbladmare
Mastodon @weekbladmare@mastodon.online
Bluesky @mareonline.nl
Instagram @weekbladmare
Facebook: Leids Universitair Weekblad Mare
De redactie is op vrijdag gesloten.
Opname circa 5.000

Hoofredactie:
Frank Provoost:
frank.provoost@mare.leidenuniv.nl

Redactie:
Vincent Bongers
vbongers@mare.leidenuniv.nl
Marcielle van der Kraan
m.w.s.van.der.kraan@mare.leidenuniv.nl

Sebastiaan van Loosbroek
s.p.van.loosbroek@mare.leidenuniv.nl
Mark Reid
m.a.reid@mare.leidenuniv.nl
Else van der Steeg
e.h.van.der.steeg@mare.leidenuniv.nl
Tirza de Graaf (stagiair)

Medewerkers:
Emiel Beinema | Lente van den Berg
| Lisa Boshuizen | Remco Breuker |
Josette Daemen | Lorenzo Gerritsen
| Mathijs de Jong | Emma van
Kalmthout | Henrik Laban | Marieke
Nolten | Zahra Menguellati | Anna
Schaafsma

Art direction en vormgeving:
Marcel van den Berg,
joostmarcellis.nl

Fotografie: Taco van der Eb |
Marc de Haan

Illustraties: Bas van der Schot |
Silas.nl

Drukwerk: Rodi Rotatiedruk,
Broek op Langedijk

Advertenties:
Bureau van Vliet B.V.,
Wateringweg 129,
2031 EG Haarlem,
Telefoon 023 – 571 47 45,
E-mail sales@bureauvanvliet.com
bureauvanvliet.com/advertentie/
Weekblad

Redactieraad:
Kutsal Yesilkagit (voorzitter) |
Frank Israel (vice-voorzitter) |
Alexander Pleijter (secretaris) |
Willem van der Does | Annemarie
Drahmann | Nour Eldin Emara |
Rosanne Hertzberger |
Hermelijn Smits

Hyper-K-apitalisme

Achter de lollige dansjes en gladde video’s van K-pop schuilt een systeem dat fans voortdurend aanzet tot kopen. Het Wereldmuseum Leiden toont hoe fotografie, mode en merchandise net zo belangrijk zijn als de muziek. ‘Het gaat bijna meer om kijken dan luisteren.’

DOOR MARCIËLLE VAN DER KRAAN
FOTO BOUDEWIJN BOLLMANN

Fotoboekjes, fotokaarten, een stickervel, tijdelijke tatoeages, het komt allemaal uit één muziekalbum van een van de K-popartiesten die Marlon van Leeuwarden heeft verzameld. Als laatste laat ze de cd zien waar daadwerkelijk de nummers van de artiest op staan. Het hele pakket is vormgegeven als een videogame. ‘Ik heb er ook een andere versie van. Daar staan exact dezelfde nummers op, maar dan is het album vormgegeven als tijdschrift.’ Als conservator fotografie Valeria Posada Villada in 2024 onderzoek doet naar de rol van fotografie in K-pop, vraagt ze Van Leeuwarden

– die op dat moment net Korean Studies in Leiden heeft afgerond en stage loopt in de bibliotheek van het museum – haar te helpen met een nieuwe tentoonstelling. Anderhalf jaar doen ze samen onderzoek naar K-pop. ‘We zagen dat de credits van de fotograaf vaak maar heel klein op de albums staan, of soms zelfs ontbreken, terwijl foto’s een heel grote rol spelen. Het gaat bijna nog meer om het kijken dan het luisteren. Daarom wilden we de fotografen meer in de spotlight zetten.’ Belangrijk onderdeel zijn de zogenoemde ‘photocards’, die fans kunnen sparen en met elkaar ruilen. ‘In de negentiende eeuw

waren *cartes de visite* heel populair. Dat zijn foto’s ter grootte van een Pokémonkaart, vaak van beroemde mensen, maar soms ook van kennissen, die je kunt verzamelen. Dat komt in K-pop weer terug.’ Artiesten doen er sowieso alles aan om te zorgen dat hun fans naar hen blijven kijken. ‘Ze verzinnen dansjes die je dan met je vrienden na kunt doen en heel veel groepen hebben een soort van eigen realityshow. Ze gaan de straat op om mensen te interviewen en fans te verrassen of maken kookvideo’s waarin ze met fans kletsen. Ook hebben ze hun eigen talkshows en zijn er talentenshows waar ze aan mee blijven doen. Constant wordt er content gepusht. YouTube staat er vol mee. ‘Er is zoveel te zien van één groep, dat fans zich daaraan vastklampen en niet eens de tijd hebben om naar andere artiesten te kijken. Als je eenmaal in het algoritme van een groep zit, dan kom je daar niet zomaar uit. Zelf volg ik het de laatste tijd niet meer zo, ik heb het te druk met andere dingen. Als je het bij wilt houden, moet je er namelijk bijna constant mee bezig zijn.’ Dat Van Leeuwarden twee versies van hetzelfde album heeft, zowel de videogame- als tijdschriftcover, is heel normaal in K-pop, vertelt ze. ‘De foto’s die erbij zitten zijn zelfs hetzelfde, maar het album ziet er gewoon anders uit. Het draait om het verzamelen, zorgen dat je collectie compleet is. Fans maken ook van die templates met alle versies die je kan afvinken. Het doel is dat je kan zeggen dat je de complete collectie hebt.’ Zelf doet ze daar niet meer aan mee. ‘De groep die ik volgde bracht per jaar drie albums uit en

dan per album ook weer vier versies. Telkens als je net dat ene hebt, is het volgende alweer uit. Je bent het hele jaar door aan het kopen en daar gaat zoveel geld in zitten. Ik dacht: ik houd dat gewoon niet vol.’ Ook worden per album ‘member specific’-versies gemaakt. ‘Er is een groep met 24 leden die allemaal hun eigen editie hebben. Dus als je die allemaal wil, moet je dus 24 keer hetzelfde album kopen. Er zijn mensen die dat doen.’ En dan is er nog de overige merchandise. ‘Als je naar een concert gaat van een Amerikaanse of Europese artiest, verkopen ze misschien een t-shirt en een hoodie. Maar Koreaanse artiesten hebben meerdere t-shirts, meerdere hoodies, sokken, sleutelhangers, kussenslopen, tassen en iedereen koopt zo’n lightstick. Het is letterlijk een stok die licht geeft en het is de bedoeling dat je die meeneemt naar concerten, zodat ze alle fans synchroon licht geven.’ De tentoonstelling waarschuwt voor de commerciële kant van K-pop. ‘Natuurlijk is de fotografie interessant en zit er veel werk in een album, maar we willen niet alleen de positieve kant laten zien. De industrie is constant bezig om zo veel mogelijk winst te maken. Ik durf wel te zeggen dat K-pop het meest kapitalistische muziekgenre is dat er is. Het ziet er allemaal gaaf uit, maar fans moeten letten op hoeveel geld erin gaat zitten.’

K-pop: A Snapshot, Wereldmuseum Leiden, ticketprijs €16,-, €10,- voor studenten, zeker nog tot september 2026 te zien

Die bommen op Japan waren niet nodig

De Indiase film Aman (1967) toont een kritische blik op kernwapens. Historicus Aditya Kiran Kakati vertelt welke lessen er uit de film zijn te trekken. ‘Japan had de oorlog al verloren.’

DOOR LISA BOSHUIZEN

Begeleid door het geluid van brullende motoren van bommenwerpers en onheilspekkende muziektonen komt een oude Aziatische stad in beeld. De woorden ‘Rangoon 1942’ en ‘World War II’ verschijnen. Bominslagen vernielen de puntige torens en veranderen de stad in een zee van vuur. Het zijn de eerste scènes van de Indiase film *Aman* (1967), die op maandag 8 december in het Huizingagebouw wordt vertoond. Het bombardement van de stad Rangoon, eigenlijk Yangon, in het huidige Myanmar, is in 1942 het startpunt van de Japanse invasie in het Britse imperium in Zuidoost-Azië. *Aman* vertelt het fictieve verhaal van de heroïsche dokter Gautam die in de nasleep van de atoombom op Hiroshima naar Japan trekt om de slachtoffers te helpen. En daar wordt hij verliefd op de Japanse vrouw Meloda. ‘Zonder India hadden de Britten de oorlog niet kunnen winnen’, aldus historicus Aditya Kiran Kakati, die de nabespreking van de film verzorgt. ‘Zij zorgden voor de noodzakelijke middelen en miljoenen soldaten.’ De oorlogvoering op het ‘moeilijk begaanbare terrein’ van het voormalige Britse grondgebied in Azië zorgde ervoor dat Japan in 1944 enorm verzwakt was. Toch gaat het daar weinig over, zowel in het Westen als het Oosten, aldus Kakati. ‘In postkoloniaal India werd de Tweede Wereldoorlog heel lang vergeten. Deze film veranderde weinig aan de herinneringscultuur of voor de vredesbewegingen in India. Pas vanaf 2013, toen het *National Army Museum* in het Verenigd Koninkrijk het erkende als de belangrijkste strijd in de Britse geschiedenis, wordt er anders naar gekeken.’

Aman, dat letterlijk ‘vrede’ betekent, benadrukt de effecten van massale vernietigingen en het gebruik van nucleaire wapens. De film richt zich volgens de onderzoeker niet alleen op de Indiase bevolking maar brengt een uni-

versele boodschap en stelt de vraag: “Wat betekent vrijheid als destructie en geweld nodig zijn om het te verzekeren?” ‘Japan had in 1944 de oorlog al verloren aan het front in Burma. Er is veel debat geweest tussen militaire historici of het gebruik van de atoombommen wel nodig was. De consensus is nu dat het niet had gehoeven.’ Dat staat haaks op hoe in de huidige herinneringscultuur naar de gebeurtenissen in Hiroshima en Nagasaki wordt gekeken: het verhaal van de zeventien Amerikanen die genooddaakt waren de atoombommen te gebruiken om Japan te verslaan. ‘Ik heb documenten gevonden waarin de plannen voor massabombardementen in Japan al veel eerder duidelijk waren uitgeschreven. Ook al ging het niet over nucleaire wapens, er lag een duidelijk plan voor de destructie van het land. Dat is uitgevoerd.’ *Aman* gaat volgens Kakati niet in op de vraag of het ‘nodig was of niet’ maar bekritiseert het algemene gebruik van nucleaire wapens. ‘Het laat zien dat het de ergst mogelijke daden zijn van menselijk geweld. Het is een typische bekritisering van de Koude Oorlog.’ Als Japan eigenlijk al was verslagen, waarom werden de bommen toch gegoid? ‘Ze wilden demonstreren dat ze het konden doen, dat de technologie bestond en vooral dat zij ook bereid waren die te gebruiken.’ De nasleep van de Tweede Wereldoorlog is in de gebieden die ooit deel uitmaakten van Brits-Indië, waaronder dus huidig India en Myanmar, nog altijd voelbaar. ‘De conflicten die zich nu op het grensgebied afspelen waren zonder de Tweede Wereldoorlog niet mogelijk geweest. Door de bewapening en het, in guerilla-oorlogvoering, trainen van lokale stammen werd er een infrastructuur gecreëerd voor langdurige oorlogvoering.’ De film nodigt uit om kritisch te kijken naar hoe wij omgaan met het concept ‘vrede’, vindt Kakati. ‘Nu het gebruik van nucleaire wapens weer een belangrijk onderdeel is in politieke debatten, moeten we onszelf de vraag stellen: “hoe ver willen we gaan?”’

Aman, Huizingagebouw 0.23C, 15.00-18.00, onderdeel van de Peace Histories Seminar Series 2025-2026, georganiseerd door The Peace Movements Project.

Still uit *Aman*, met Rajendra Kumar in de rol van dokter Gautam.

BIJ ONS

krijg je als werknemer van Universiteit Leiden extra ruime vergoedingen

De zorgverzekering voor Universiteit Leiden

Jij én je gezinsleden profiteren van:

- Extra korting op je basisverzekering bij een maximaal vrijwillig eigen risico
- Korting op je aanvullende verzekering
- Uniek: deel je tandartsvergoeding met je partner
- Ruime vergoedingen zonder extra kosten voor o.a. tandarts en fysiotherapie

Bekijk ons ruime aanbod verzekeringen en alle voordelen op zorgzekerheid.nl/universiteitleiden
Overstappen kan tot en met 31 december 2025.

‘We zijn tegenpolen: ik hou van groen en zij van roze’

DOOR MARIEKE NOLTEN
FOTO MARC DE HAAN

Huis: Morsweg
Oppervlakte: 62 m²
Huurprijs: € 930 inclusief
Bewoners: 2

Hoe hebben jullie elkaar ontmoet?
Jens: ‘We zijn vandaag precies elf maanden samen.’
Laura: ‘We waren al twee jaar bevriend voor we een relatie kregen. Jens was mijn fontebegeleider (mentor, red.) bij DAC – maar we zijn even oud hoor, ik ben zelfs een maand ouder. Het was een *slow-burn*. Ik vond hem al heel lang leuk.’
Jens: ‘Ik moest daar nog even achterkomen. Iedereen dacht dat we allang een relatie hadden.’

Hoe vonden jullie zo snel een huis?
Jens: ‘Ik woonde eerst in de studentenkamer hierboven.’
Laura: ‘Toen we een maand een relatie hadden, ging Jens een half jaar naar Indonesië. Ik deed een tussenjaar, we hebben daardoor samen kunnen reizen in Azië.’
Jens: ‘Toen we daar waren, appten de bewoners of ik naar beneden wilde. Ik zei ja en vroeg later of Laura er ook bij wilde.’
Laura: ‘Ik woonde nog op kamers. Mijn huisbaas ging het huis verkopen. Ik was dus al op zoek naar iets nieuws, maar het kwam vroeger dan verwacht.’

Was jullie kat er toen ook al?

Jens: ‘Crunchy hebben we pas sinds 4 oktober.’
Laura: ‘We waren eigenlijk op zoek naar een oudere asielkat, omdat die niet meer zo beweeglijk zijn en minder vaak worden geadopteerd. Via Facebook vonden we deze. Zijn baas was uit huis gezet, de kat moest ergens anders heen, anders werd hij ingeslapen. De tijdelijke eigenaresse bleek te wonen in een dorp vlakbij de Belgische grens, dat zou een lange rit zijn. Uiteindelijk kwam ze hem zelf brengen.’
Jens: ‘In het begin liep de kat naar het grote voorraam en ging hij blazen. Hij was bang voor buiten.’
Laura: ‘Hij is ooit uit een raam gevallen. Daar is hij hier inmiddels overheen.’
Jens: ‘Soms gaat hij nu naar onze binnenplaats om een frisse neus halen.’

Is de overgang van studentenkamer naar samenwonen groot?
Laura: ‘Het voelt veel volwassener. Ik zit in het laatste jaar van mijn master en ben wel voorbij mijn *prime* studententijd. De kat maakt het ook echt huiselijk. Ik ben echt een helikoptermoeder, eigenlijk wil ik graag een huisdiercamera kopen.’
Jens: ‘In augustus was ik klaar met studeren. Dat kwam tegelijk met de verhuizing. Grappig genoeg zien we elkaar voornamelijk slapend of tijdens het eten. Daarbuiten wil je ook gewoon nog met je vrienden afspreken.’

Hebben jullie veel moeten opknappen?
Jens: ‘We konden er eigenlijk direct in. De oude lelijke keuken hebben we omgebouwd. Verder hebben we vooral veel IKEA-meubels in elkaar gezet. En de muren geveerd. Ik hou van groen, Lau houdt van roze. Je ziet wat daar is gebeurd.’
Laura: ‘We zijn tegenpolen in vrij veel opzichten.’
Jens: ‘Magisch genoeg werkt het alsnog.’

En nu is het huis helemaal compleet?
Laura: ‘Ik heb heel mooie HEMA-wijnglazen met roze en groene steeltjes, één heb ik kapot laten vallen. Daar ben ik drie dagen verdrietig over geweest. Heeft iemand misschien een HEMA-wijnglas met een roze steel? Echt, ik koop hem van je over.’

COLUMN | MATHIJS DE JONG

R.I.P. de semi-chique stuko-fit

Kleding maakt de man. En dat geldt dus ook voor de Leidse student. En hoewel mijn eigen kledingstijl de toets van Maik de Boers modiepolitie ongetwijfeld niet zou doorstaan, is er aan onze universiteit toch echt iets heel ergs aan de gang: de teloorgang van de semi-chique stuko-fit. In een ver, ver verleden, toen ik net begon met studeren, was er een outfit die de kersverse student onderscheidde van willekeurig welk pukkelig, achttienjarig ventje. Het was een fit (ik loef het nog steeds) die niet ‘correct’, maar ook niet slordig was. Het oogde wellicht als een

samengeraapt zootje, maar was dat beslist niet. Ja, misschien was het wel de Nederlandse stuko-variant van de Italiaanse *sprezzatura*. Waar ik het in vredesnaam over heb? Gewoon: een lichtblauw, gestreept, ongestreken hemd (en dan *zonder* logo natuurlijk), een kaki chino, met daaronder donkerbruine of zwarte punters (*zonder* aangekoekte bierresten van de borrelavond ervoor). Oh, en in de winter ging daar dan vaak een wollen (!) trui overheen in een effen kleur. Simpel. Ik hoor u al denken: ja, maar nu omschrijf je gewoon een outfit van de gemiddelde kakker! En daarop antwoord ik graag dat ik snap dat u dat denkt, maar dat ik u daar toch echt op uw ongelijk zal moeten wijzen. Het schitterende aan voornoemde outfit was namelijk dat dit gedragen werd door vrijwel iedere student: zij die lid waren, zij die dat niet waren, zij die uit de Randstad kwamen, zij die uit de provincie kwamen, zij die uit rijke families kwamen en zij die uit arme families kwamen. Het was dus een outfit die je, ongeacht je sociaal-economische, of cultureel-intellectuele achtergrond, in één klap verhief tot een

mooie-lul-in-spé. Eentje die zichzelf serieus nam, maar uiteraard niet te veel. Eentje die de ernst in de dingen zag, zonder daarbij een zekere vorm van ludiciteit te verliezen. Tja, en wat wordt er nu zoal aangetrokken? Nou, iets soortgelijks natuurlijk, maar dan een versie met veel minder cachet. Een die eerder appelleert aan Amsterdam-Zuidse ‘hipheid’, dan aan de voornoemde, welbespraakte intellectueel in wording. Waar hebben we het dan over? Een white-sleeve (oversized, *met* veelal een lawaai-logo), een lichtblauwe jeans (*met* tochtgaten), en afgetrapte, witte sneakers (van merken waarvoor ik hier verder geen reclame zal maken). Het probleem? IEDEREEN draagt dat al! Ook dat pukkelig achttienjarig ventje waar ik het eerder over had. Ook die zeer lekkere, maar zeer domme influencer op Instagram en TikTok. Ook die mongoloïde flits-trader in Dubai. Ook die achterlijke life coach die je binnen ‘no time’ weer ‘op weg helpt’. En nu dus ook de aankomende, mannelijke intelligentsia van Nederland. R.I.P. de semi-chique stuko-fit.

‘Dit was een outfit die elke student, arm of rijk, verhief tot mooie-lul-in-spé’

Mathijs de Jong studeert rechten